

2. De boodschap van het kruis

Voorwoord

Als animator van een studiegroeps zul je samen met je groep een keuze moeten maken: wil je het thema van het kruis behandelen vanuit Paulus' brieven aan de Korintiërs, of toch vanuit theologie en leerstellingen. In het laatste geval zal deze studie niet echt nuttig zijn. In het eerste geval is het goed er rekening mee te blijven houden dat ook wat Paulus schrijft over het kruis ingebed zit in een specifieke context. Waar wij eeuwen christelijke theologie, kunst en symboliek meekrijgen, was het kruis voor Paulus' eerste hoorders iets schokkends – een teken van schande, niet van hoop. En Paulus haalt het aan om een specifieke boodschap door te geven. Hij presenteert geen bijbelstudie over het kruis, maar reageert op bestaande toestanden in de kerk van Korinte.

Wat roept “het kruis” spontaan bij u op: troost, schuld, vergeving, straf, lijden, verzoening, ... ? Wat vind je geweldig / waarmee heb je het eerder moeilijk? Respecteer elkaars gedachten en gevoelens!

Het kruis botst met de wereld en de waarden van Korinte

Voor Paulus is “het kruis” in Korinte geen vroom symbool aan de muur of een halskettinkje, geen logo van het christendom, en ook niet alleen een leerstuk over verzoening en vergeving. In Korinte botst het kruis met status, succesdenken, welsprekendheid, prestige, “sterke” leiders, sociale ongelijkheid, groepsvorming, Grieks filosofisch denken, religieuze zelfverzekerdheid. Het ondermijnde alles waar de Korintische elite naar streefde. Dat zie je meteen in 1 Korintiërs 1. Paulus begint niet met een abstracte verhandeling over verzoening, maar met ruzie in de gemeente: “Ik ben van Paulus”, “ik van Apollos”, “ik van Kefas”, “ik van Christus”. Dan stelt hij een vraag: “**Is Christus verdeeld? Is Paulus soms voor u gekruisigd?**” En kort daarna: Christus heeft hem gezonden om het evangelie te verkondigen, “**niet met wijsheid van woorden, opdat het kruis van Christus niet van zijn kracht beroofd wordt.**” (1:17). Het kruis corrigeert de manier waarop de Korintiërs kijken naar leiderschap, wijsheid en macht.

*De vroegste christelijke symbolen waren de vis (ICHTUS), het anker, de duif, het lam, brood en wijn...
Het kruis werd pas in de 4de eeuw, onder Constantijn, een algemeen herkinningsteken.*

Dit is heel praktisch, en niet zozeer theologisch: Paulus zegt niet alleen: “Jullie moeten geloven dat Jezus gestorven is” (met alle leerstellende ins en outs), maar: “Als jullie echt begrijpen dat de Messias gekruisigd is, dan kunnen jullie niet blijven leven volgens de logica van prestige, partijvorming en superioriteit. Kijk naar Christus, die bereid was om tot de dood te gaan (zie ook Filip 2: **laat de gezindheid van Jezus in jullie zijn!**).

- ♦ **Welke vormen van ‘Korintisch denken’, tegenovergesteld aan waar het kruis voor staat, herken je vandaag in de maatschappij en misschien ook in geloofsgemeenschappen?**
- ♦ **Welk symbool vind jij het meest passend om het christendom (of het evangelie) voor te stellen?**

De dwaasheid en het schandaal van het kruis

“De Joden vragen om wonderen en de Grieken zoeken wijsheid, **23** maar wij verkondigen een gekruisigde Christus, voor Joden aanstootgevend en voor heidenen dwaas.” – 1 Kor 1:22,23

In de Antieke wereld was kruisiging de meest vernederende executiemethode, voorbehouden aan slaven, misdadigers, opstandelingen, slaven... zelden voor Romeinse burgers. Cicero noemde het de ‘wreedste en meest afschuwelijke straf’. Een gekruisigde was vervloekt, uitgestoten, ontmenselijkt. In het Joodse denken was dit niet anders. Staat er in Deuteronomium 21:23 niet “**Vervloekt is ieder die aan het hout hangt?**”

Voor Paulus' tijdgenoten riep het woord “kruis” dus niet eerst gedachten op aan “verzoening”, “religie”, “vergeving” of “hemelse liefde”, maar aan schande, machteloosheid, slavernij, publieke vernedering en Romeinse terreur. Paulus' woorden waren aanstootgevend, het dwong zijn lezers om hun waardensysteem te heroverwegen!

Noot: Het Griekse woord MORIA, dwaasheid, had in Korinthe een specifieke bijklank: het verwees naar gedrag van mensen uit de lagere klasse — ongepolijst, niet-elitair, sociaal onaanvaardbaar. Wanneer Paulus zegt dat het kruis “dwaasheid” is voor de Grieken, raakt hij ook aan klassenverschillen en sociale schaamte. In Christus' evangelie tellen de zogezegde ‘dwazen’ mee: “**Wat in de ogen van de wereld dwaas is, heeft God uitgekozen om de wijzen te beschamen; wat in de ogen van de wereld zwak is, heeft God uitgekozen om de sterken te beschamen; ²⁸ wat in de ogen van de wereld onbeduidend is en wordt veracht, wat niets is, heeft God uitgekozen om wat wél iets is teniet te doen.**” (1:27-28)

- ◆ Dwaasheid boven wijsheid... Dus gewoon 'dom' aanvaarden, en niet meer nadenken?
- ◆ Welke elementen in het evangelie (en 'het kruis') lijken vandaag 'dwaas' of onaantrekkelijk in onze cultuur? Kun je voorbeelden geven van uitdrukkingen die verband houden met het kruis die voor 'buitenstaanders' vandaag vreemd of zelfs problematisch klinken?

Gods omgekeerde logica van het kruis

Paulus gebruikt in 1 Korintiërs 1:18 een opvallende uitdrukking: **ho logos ho tou staurou** — “het woord / de boodschap / de logica van het kruis”. Hij zegt: “De boodschap (LOGOS) van het kruis is dwaasheid voor wie verloren gaan, maar voor ons die gered worden is zij de kracht van God.” Daarna formuleert hij het nog scherper: Joden vragen tekenen, Grieken zoeken wijsheid, “maar wij verkondigen Christus als gekruisigde: voor Joden een struikelblok, voor heidenen dwaasheid; maar voor wie geroepen zijn, Christus, de kracht van God en de wijsheid van God.” (1:22,23)

Mōria betekent dwaasheid, absurditeit, iets dat niet serieus genomen wordt. Voor een Grieks-Romeinse cultuur die waarde hechtte aan retoriek, filosofie, status en kracht, was een gekruisigde redder ronduit belachelijk.

Skandalon betekent struikelblok, aanstoot, iets waarover je valt. Voor veel Joden was het probleem niet dat lijden onbekend was — de Joodse traditie kende martelaarschap en het lijden van rechtvaardigen (cf. Job), maar een gekruisigde Messias viel moeilijk te rijmen met verwachting, goddelijke gezant en overwinning. In Gal 3:13 verbindt Paulus dit expliciet met Deuteronomium 21: “Vervloekt is ieder die aan een hout hangt.” Het kruis paste niet binnen menselijke religieuze verwachtingen. Paulus zegt dat het **kruis ze juist doorbreekt**. Het breekt open wat mensen normaal “wijsheid”, “macht” en “religieuze geloofwaardigheid” noemen.

Het latere christendom heeft het kruis verheerlijkt, afgebeeld, bezongen, gedragen als sieraad. Paulus echter staat aan het begin van een delicaat proces: hij neemt een teken van publieke vernedering en zegt: juist hier, waar mensen alleen mislukking zien, wordt Gods heilzame wijsheid zichtbaar.

- ◆ Kun je voorbeelden geven van hoe God menselijke logica soms op zijn kop zet?

1 Korintiërs 1:26-31 — het kruis en de gemeente zelf

Paulus past die kruislogica meteen toe op de gemeente: “Niet velen van u waren wijs naar menselijke maatstaven, niet velen machtig, niet velen van aanzienlijke afkomst.” God kiest het dwaze, zwakke, lage en verachte, “zodat niemand zou roemen voor God.”

Paulus romantiseert armoede of zwakte niet. Hij zegt wel dat Gods handelen de pretentie van mensen die hun waarde bouwen op status, afkomst, kracht, kennis, opleiding of invloed ontmaskert.

In Korinte was dit explosief. Een gemeente met mensen uit verschillende lagen van de samenleving dreigde de waarden van de stad gewoon binnen de kerk voort te zetten. De rijken en welbespraakten voelden zich waarschijnlijk “sterker”; mensen met kennis voelden zich vrijer; mensen met goede connecties konden processen aanspannen; wie een huis had, kon een samenkomst hosten en dus invloed krijgen. Paulus zegt: kijk naar de gekruisigde. Daar zie je dat God niet werkt volgens jullie ranglijst.

Noot: 1 Korintiërs 2:1-5 — Paulus' eigen optreden moest bij het kruis passen

Paulus herinnert de Korintiërs eraan hoe hij bij hen kwam: niet met “voortreffelijkheid van woorden of wijsheid”, maar met de keuze “niets anders te weten dan Jezus Christus, en die gekruisigd.” Hij kwam “in zwakte, vrees en veel beven”; zijn verkondiging steunde niet op overtuigende discours vol ‘wijsheid’, maar op Gods kracht, zodat hun geloof niet zou rusten op menselijke wijsheid maar op Gods kracht.

- ◆ Hoe zou een gemeente die rekening houdt met wat het kruis ons leert er concreet uitzien?
- ◆ Wat betekent het concreet voor ons dat “God kiest het dwaze, zwakke, lage en verachte”?
- ◆ Kan een briljante of charismatische verkondiging het evangelie (het kruis) van zijn kracht beroven?

Het kruis – geen theologie maar ethiek

Vanaf hoofdstuk 5 spreekt Paulus heel praktisch over het kruis.

In 1 Korintiërs 5:7 gebruikt Paulus de taal van Pesach: “Christus, ons paaslam, is geslacht.” Dat staat in een passage over morele zuivering van de gemeenschap: niet leven met “oude zuurdesem” van kwaad en hoogmoed, maar met oprechtheid en waarheid. Dit gaat over bevrijding en kansen op een nieuw begin.

In 1 Korintiërs 6:20 schrijft Paulus: “Weet u niet dat u niet van uzelf bent? ²⁰U bent gekocht en betaald, dus bewijst God eer met uw lichaam.” Jezus’ kruisdood betekent dat gelovigen niet meer zomaar voor zichzelf beschikken. Paulus past dit concreet toe op lichaam, seksualiteit en levensstijl.

Ook in 1 Korintiërs 7:23 gebruikt Paulus het beeld ‘gekocht en betaald’: “U bent gekocht en betaald, dus weest geen slaven van mensen.” Het kruis heeft een bevrijdende betekenis: wie Christus toebehoort hoeft zich niet opnieuw te laten knechten door menselijke machten, druk of status: “Het is volkomen onbelangrijk of men wel of niet besneden is, belangrijk is dat men de geboden van God in acht neemt.” / “een slaaf die door de Heer geroepen is, is een vrijgelatene van de Heer.”

In 1 Korintiërs 8:11 zegt Paulus over de “zwakke” broeder of zuster: “Door uw kennis gaat dan de zwakke ook verloren, een broeder of zuster voor wie Christus gestorven is.” In Korinthe ging het concreet over offervlees, vrijheid en geweten. Het kruis bepaalt hoe je omgaat met kwetsbare mensen. Kennis of eigen vrijheid mag nooit belangrijker worden dan de kwetsbare medegelovige voor wie Christus zijn leven gaf.

In 2 Korintiërs 5 gebruikt het beeld van de kruisdood en opstanding om aan te geven dat gelovigen voortaan leven volgens andere maatstaven dan gebruikelijk in de wereld: het oude is voorbij, het nieuwe is gekomen: “Wat ons drijft is de liefde van Christus, omdat we ervan overtuigd zijn dat één mens voor alle mensen is gestorven, waardoor alle mensen zijn gestorven, ¹⁵en dat Hij voor allen is gestorven opdat de levenden niet langer voor zichzelf zouden leven, maar voor Hem die voor de levenden is gestorven en is opgewekt.

¹⁶Daarom beoordelen we vanaf nu niemand meer volgens de maatstaven van deze wereld; ook Christus niet, die we vroeger wel volgens die maatstaven beoordeelden. ¹⁷Daarom ook is iemand die één met Christus is, een nieuwe schepping. Het oude is voorbij, het nieuwe is gekomen.”

- ♦ “Het kruis – geen theologie maar ethiek”: reactie? Overloop samen de elementen die Paulus aanhaalt.
- ♦ Vind jij het belangrijk om alle ‘theorie m.b. t. het kruis (ook wat er ‘achter de schermen’ plaatsvindt) te kennen en te begrijpen. Waarom wel /niet? Kan geloof te theoretisch worden? Blijft kennis belangrijk?

Het kruis en verzoening

Zijn er dan helemaal geen theologische implicaties van wat Paulus schrijft over het kruis? Jawel. Heel Jezus’ leven en ook zijn kruisdood leren ons veel over God (THEO – LOGIE = woorden / leer over God) – wie God is, hoe God werkt, wat God wil bereiken. Paulus spreekt over “Christus gestorven voor onze zonden”, over verzoening, over “één voor allen”, over nieuwe schepping, over Christus als paaslam, over de dood van de Heer die in de maaltijd wordt verkondigd.

Wat Paulus schrijft is echter nog niet beladen met 2 millennia van dogmatiek, uitleggingen, interpretaties, speculaties. Hij geeft geen systematisch schema zoals: probleem (zonde) → juridische schuld → straf → betaling → vrijpraak.

Het gaat over bevrijding, verzoening, vernieuwing. Paulus legt niet een heel mechanisme van verzoening en bevrijding uit (wat er voor en achter de schermen moest gebeuren), zoals de meeste leerstellingenboeken wel proberen te doen...

2 Kor 5:18-21 is een interessante paragraaf die spreekt over verzoening: “God heeft ons door Christus met zich verzoend en ons de taak gegeven dat bekend te maken. ¹⁹Inderdaad, God heeft in Christus de wereld met zich verzoend: Hij heeft de wereld haar overtredingen niet aangerekend. En ons heeft Hij de verkondiging van de verzoening toevertrouwd. ²⁰Wij zijn gezanten van Christus, God doet door ons zijn oproep. Namens Christus vragen wij u dringend: laat u met God verzoenen. ²¹Ter wille van ons heeft God Hem die de zonde niet kende één gemaakt met de zonde, zodat wij in Hem rechtvaardig voor God konden worden.”

Verzoening betekent ‘herstelde relatie’. Was (en is) dat nodig? Zeker weten! Let echter op de richting: Paulus zegt niet dat een verongelijkte of toornige God door Jezus tot liefde wordt bewogen. Niet God moet verzoend worden met de mens (dit is een typisch heidense gedachte), wij – de mensen – moeten verzoend worden met God. En God? Die is verzoenend aan het werk. Hij wil niets liever dan dat de relatie wordt hersteld. Maar dan moet de mens stoppen met zich af te keren, en terugkomen. Dit zou je kunnen illustreren met het beeld uit Gen 3: Wanneer Adam en Eva in de fout gaan zijn zij het die zich verstoppen, terwijl God tegemoetkomt en de hand reikt. De mens moet wel bereid zijn om ‘tevoorschijn te komen’! Het was ook de verloren zoon die moest terugkeren naar de vader die elke dag op uitkijk stond. En ja, Jezus’ hele manier van leven, zijn omgaan met mensen, zijn solidariteit tot aan het kruis maken het veel mensen makkelijker om zich met God te verzoenen!

- ♦ Wat is volgens jou het belangrijkste m.b.t. het begrip 'verzoening'?
- ♦ "Niet God moet met ons verzoend worden, maar wij met God." Wat verandert dit in ons Godsbeeld?
- ♦ Hoe helpen de verhalen van Adam en Eva, en van de verloren zoon om verzoening te begrijpen?
- ♦ Wat betekent Paulus' oproep "Laat u met God verzoenen" in de praktijk?
- ♦ Op welke manier maakte Christus' leven, woorden, daden, solidariteit tot in de dood het voor mensen makkelijker om naar God tot te gaan? Op welke manier heeft hij het Gods bijgesteld?

Er was een tijd waar Jezus choquerend was - Jean Debruyne

"Er was een tijd dat God-die-mens-geworden-is je levenslang naar de galeien of de zoutmijnen kon kosten. De naam van Jezus Christus volstond om je ter dood te laten veroordelen. In die tijd zette men het kruisbeeld niet op etiketten van Spaanse wijn. Men lette op wat men zei.

Er was een tijd dat de naam van Jezus Christus niet alleen mensen het hoofd deed omdraaien, maar zo'n explosieve kracht had dat hij een leven omkeerde als een simpele pannenkoek. Men noemde dat een bekering. Het was dynamiet.

De naam van Jezus Christus werd toen niet uitgesproken tussen een dubbele whisky en een brut champagne door. Hij werd gefluisterd in de kelders van de achterbuurten van Korinthe, diep in de hollen van de gevangenen van Rome, onder de zolderkamertjes van de dokwerkers van Antiochië. De naam van Jezus Christus deed ogen glanzen. Hij had een holle maag, hij liep tyfus op in de konvooien van slaven, hij was slecht geschoren, hij rook naar zweet, naar emigrant, naar 'vuile Jood', naar Maghrebijn en tegelijk leerde het uitschot, in de naam van Jezus Christus, dat háár eigen naam was: Mens — Zoon van God — Waardigheid.

Jezus Christus zat zo diep in de buik dat men de ingewanden moest openscheuren, wilde men God eruit rukken."